

SHAHAR YO‘LOVCHI TRANSPORTI TRANSPORT XIZMATI SIFAT PARAMETRLARINI BAXOLASH

Saidyusupov Ma’rufxon Bahodirxon o‘g‘li,
Namangan muhandislik-qurilish
instituti o‘qituvchi (tel:+998999194242)

Po‘latov Odiljon Olimjon o‘g‘li
Magistr (tel:+998939230977)

Annotatsiya:

Maqolada shahar yo‘lovchi tashish transportida tashish jarayonini tashkil etish darajasi, sifat ko‘rsatkichlari, yo‘nalishlar bo‘yicha harakatni oqilona taqsimlash va optimal harakat jadvalini yaratish yoritilgan.

Kalit so‘zlar: SHahar yo‘lovchilarning transporti tizimining sifatlari, vaqt sarfi, qulaylik, xavfsizlik, Yo‘lovchilarning tashish narxi, yo‘lovchi tashish, sayohat vaqti.

SHahar yo‘lovchi transporti tizimi sifatining ko‘rsatkichlarini birinchilardan bo‘lib Zilbertal A.X. tomonidan ko‘rib chiqildi.U uchta omil guruhini ajratib ko‘rsatdi: vaqt xarajatlari; qulaylik; xavfsizlik.

Sayohat vaqtiga yurish vaqti, transportni kutish vaqti, sayohat vaqti, uzatish vaqti kiradi.

“Transport xizmatlari. Yo‘lovchi tashish: sifat ko‘rsatkichlari nomenklaturasi”da transport xizmati sifati tizimining elementlari quyidagi shaklda keltirilgan:

- iqtisodiyot, ya’ni. yo‘nalishlar tarmog‘ining rivojlanish darajasi va yo‘lovchilar uchun yo‘l haqi qiymati;
  - yo‘lovchilarga axborot xizmati, tashish;
  - avtobus salonini to‘ldirish darajasi bilan belgilanadigan sayohat qulayligi;
  - yo‘lovchilarni etkazib berish tezligi;
  - piyodalarning to‘xtash joyiga yaqinlashish vaqti bilan belgilanadigan va marshrut tarmog‘ining oqilona rivojlanishi bilan belgilanadigan xizmatlarning mavjudligi.
- Transport xizmatining qulayligi quyidagi elementlardan iborat murakkab toifadir:

- yo‘lovchilarni xabardor qilish;
- avtomobillar salonidagi shovqin darajasi va harorat sharoitlari; avtomobil sig‘imi standartlariga muvofiqligi;
- sayohat davomidagi transferlar soni;

- transport tizimining ekologik tozaligi.

Yo'lovchilarning larga xizmat ko'rsatish sifati ko'rsatkichlari Amerika avtomagistrali imkoniyatlari qo'llanmasida aniqlangan [1,2]. Ushbu hujjatga muvofiq yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifati va shahar transporti samaradorligi ko'rsatkichlari tizimi quyidagilardan kelib chiqib shakllantiriladi:

- jamoat transporti to'xtash punktlarining ishlashi;
- yuk tashuvchi transportning ishlash ko'rsatkichlari;
- yo'lovchi tashish yo'nalishlari majmui.

Ko'pgina tadqiqotchilar [3,4,5,6,7,8,9,10] shahar ommaviy yo'lovchi transportida aholiga xizmat ko'rsatish sifatining asosiy ko'rsatkichlariga ishora qiladilar:

- marshrutlar bo'ylab harakatlanuvchi tarkib harakatining intervallari (intensivligi);
- harakat jadvalining bajarilishi ishonchliligi;
- harakatlanuvchi tarkibning sig'imiga rioya qilish;
- Yo'lovchilarning lar oqimining sig'imiga mos keladigan harakat tarkibidan foydalanish.

SHunday qilib, aholiga transport xizmati ko'rsatish sifati transport tizimining mulki bo'lib, u kompleks ko'rsatkichlar majmuasi bilan baholanadi.

Magistral yo'l sig'imi qo'llanmasiga (HCM) [11] muvofiq, transport xizmati sifati quyidagi ko'rsatkichlar bo'yicha baholanadi:

1. Harakatlanuvchi tarkibning marshrut bo'yicha harakatlanish oralig'i.
2. To'xtash punktlarining piyodalar uchun qulayligi.
3. avtomobilni to'ldirish.
4. Umumiy jamoat yo'lovchi transportining ish vaqti.
5. To'xtash joylarini tartibga solish.
6. SHahar yo'lovchi transportining ishonchliligi.
7. SHahar jamoat transporti va avtomobildan foydalanishda aloqa tezligining nisbati.
8. Sayohat vaqti.
9. Xavfsizlik.

SHahar jamoat yo'lovchi transporti ish sifatining asosiy ko'rsatkichlariga harakatlanish oralig'i va harakatlanuvchi tarkibni to'ldirish kiradi.

To'ldirish qiymatiga ko'ra, shahar yo'lovchilarning transportining harakatlanuvchi tarkibi saloniga Yo'lovchilarning larni joylashtirish shartlariga muvofiq oltita xizmat darajalari chegaralari shakllantirildi, ularga quyidagilar kiradi:

1. A darajasi - Yo'lovchilarning lar avtobusda o'rindiqlik tanlashlari va bir-birining yonida o'tirmasliklari mumkin.
2. B darajasi - yo'lovchilar salondan joy tanlashlari mumkin.

3. C darajasi - barcha yo'lovchilar o'tirishlari mumkin.

4. D darajasi - o'rindiqlar band, tik turgan yo'lovchilar bor.

5. E darajasi - maksimal yuklanish.

6. F darajasi - harakatlanuvchi tarkibning to'lib ketishi.

Yo'lovchilar harakatiga sarflangan vaqt tarkibi:

- piyodalar yaqinlashuviga sarflangan vaqt;
- sayohatni kutish davomiyligi;
- sayohat vaqti.

Harakatning muntazamligi, harakat tarkibini to'ldirish va o'zaro almashish yo'lovchilar harakatining qulayligiga ta'sir qiluvchi muhim omillardir. Fishelson M.S. o'z ishida [12,13] muntazamlik ko'rsatkichi transport vositalarining harakat jadvalini o'z vaqtida bajarishi bilan belgilanishii, tashish jarayonining tashkil etilishiga bog'liqligini ta'kidlab, uni yo'lovchilar harakatining qulayligiga havola qilishni tavsiya qiladi.

Yo'lovchilarning harakatlanish vaqtiga ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biri bu transfer. O'tkazmalarga sarflanadigan vaqt, qoida tariqasida, marshrut tarmog'i infratuzilmasining rivojlanish darajasiga bog'liq va o'zaro almashish tugunlarining joylashuvi, to'xtash punktlarining joylashuvi va ular orasidagi harakatlanish qulayligi bilan belgilanadi [14,15, 16]. Bu omillarning barchasi yo'lovchilarning larga har xil ta'sir ko'rsatadi: ob-havo sharoiti, sayohat maqsadi, yo'lovchilarning larning jinsi va yoshiga qarab [17,18].

O'tkazmalar soni shaharning marshrut tarmog'i infratuzilmasining rivojlanish darajasiga bog'liq bo'lib, u qatnov oralig'i, marshrut tarmog'ining tarmoqlanishi va uning Yo'lovchilarning lar oqimiga muvofiqligi kabi ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi.[19].

Aholining harakatchanligi shakllanishiga ta'sir etuvchi, uning ko'payishi yoki kamayishiga olib keladigan ma'lum omillar mavjud. Bunday omillarga shahar ob'ektlarining hududiy uzoqligi, harakatning davomiyligi, to'xtash joylari orasidagi masofa, Yo'lovchilarninglar narxining qiymati, harakatlanuvchi tarkibning xususiyatlari va boshqalar kiradi [20,21].

Yo'lovchilarning tomonidan harakatlanish uchun transport turini tanlash ko'p jihatdan ushbu transportning xususiyatlariga bog'liq, ya'ni sayohatning qulayligi, harakatning muntazamligi, marshrut bo'ylab harakatlanuvchi tarkibning harakatlanish chastotasi, aloqa tezligi, sayohat narxi va boshqalar.

Tashuvchilarning xarajatlari va daromadlari to'g'ridan-to'g'ri yo'nalishda ishlaydigan harakatlanuvchi tarkibning turi va soniga bog'liq. Shuning uchun

marshrutda ishlash uchun quvvati Yo'lovchilarning tashish imkoniyatiga mos keladigan harakatlanuvchi tarkibni tanlash kerak va ekspluatatsiya xarajatlari transport kompaniyasining foydali ishlashini ta'minlaydi. Yo'nalishdagi harakat tarkibining sig'imi va miqdori harakat tarkibini to'ldirish, harakat oralig'i, aylanish vaqti, transport xarajatlari va boshqalar kabi texnik va ekspluatatsion ko'rsatkichlarga bog'liq;

Avtotransportning marshrut bo'ylab tezligi ko'plab omillarga bog'liq: ko'chalarni obodonlashtirish, shaharning tartibi, texnik xususiyatlari va harakatlanuvchi tarkibni yuklash darajasi, transport oqimining intensivligi va uni tartibga solish xususiyati. Marshrutdagi to'xtash punktlari soni va ularni jihozlash darajasi, haydovchining malakasi va boshqalar kun va haftaning vaqtiga qarab turli xil ma'noga ega, transport narxiga va sayohat vaqtiga yo'lovchilarning soni bevosita ta'sir qiladi. [23,24];

Tashish jarayonini tashkil etish darajasi harakat tarkibini marshrutlar bo'yicha oqilona taqsimlash va harakatlanuvchi tarkib harakatining optimal jadvalini tuzish bilan tavsiflanadi. Shahar yo'lovchilarning transporti harakatini tashkil etish faqat barcha turdagi transport va transport kompaniyalari ishini eng to'liq muvofiqlashtirish bilan amalga oshirilishi mumkin. Tashish jarayonini tashkil etish darajasi quyidagi omillar bilan tavsiflanadi: chiziqdagi harakatlanuvchi tarkibning soni, harakatlanish oralig'i, to'ldirish, harakatning muntazamligi, axborot bilan ta'minlanganlik darajasi, harakat xavfsizligi va boshqalar. [24];

Harakatlanuvchi tarkibning ekspluatatsiya xarajatlari foydalaniladigan transport vositalarining turiga bog'liq. Ma'lumki, harakatlanuvchi tarkibning ekspluatatsion xarajatlari uning quvvati oshishiga mutanosib ravishda oshadi. SHunday qilib, o'tkazish qobiliyati bo'yicha harakatlanuvchi tarkib imkon qadar Yo'lovchilarning tashish hajmi va xususiyatiga mos kelishi kerak. Har bir harakat yo'nalishidagi harakatlanuvchi tarkibning umumiy soni va turi quyidagi parametrlarga ta'sir qiladi: harakat oralig'i, to'ldirish, harakat xavfsizligi va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Van Hagen, M., Heiligers, M. Effect of station improvement measures on customer satisfaction. European transport Conference, 10-12 October 2011, Glasgow, 2011. – 20 p.
2. Lomax, T., Schrank, D., Turner, S., Margiotta, R. Selecting travel time reliability measures // Texas Transportation Institute and Cambridge Systematics Inc., May 2003. – 43 p.

3. Van Oort, N., Service Reliability and Urban Public Transport Design, TRAIL Thesis Series T2011/2, the Netherlands TRAIL Research School Results, Report HTM and Delft University of Technology, 2011. – 276 p.
4. Zhang, W., Xu, J., Wang, H. Urban traffic situation calculation methods based on probe vehicle data // Journal of Transportation Systems Engineering and Information Technology 7(1), 2007. – pp. 43-48.
5. Ma'rufxon, S., & Abrorbek, M. (2022). Study of the Current Practice of Assigning Automotive Technical Examination. Czech Journal of Multidisciplinary Innovations, 5, 14-17.
6. Djuraev, A., Rosulov, R., Kholmiraev, J., Diyorov, H., & Berdimurodov, U. (2021). Development of effective construction and justification of parameters of the cleaner of fibrous material. In E3S Web of Conferences (Vol. 304). EDP Sciences.
7. Холмирзаев, Ж. З., Кучкоров, С. К., & Эксанова, С. Ш. (2020). Ударно-Вращательная Динамическая Модель Рабочего Органа Очистителя Хлопка. Концепции И Модели Устойчивого Инновационного Развития, 137.
8. Zakirjanovich, K. J., Karimjonovich, K. S., & Gulomjanovich, A. I. (2021). Periodic volatile modes in the working organ of a cotton purifier. Nveo-natural volatiles & essential oils journal| nveo, 10763-10769.
9. Marufkhon, S. (2022, October). STATE OF URBAN TRANSPORT SYSTEMS AT THE PRESENT STAGE. In Archive of Conferences (pp. 14-19).
10. Djuraev, A., Sayitqulov, S., Nurboev, R., Xolmirzaev, J., & Berdimurodov, U. (2022). Analysis of full-factorial experiments on improving the cotton gin. *Sovremennye innovatsii, sistemy i tehnologii*, 2(1), 69-75.
11. Инояттов, К. М., Холмирзаев, Ж. З., & Абдуллаев, Р. К. (2016). Повышение Качества И Долговечности Автомобильных Дорог При Помощи Оптимизации Технологических Протессов Уплотнения Асфальтобетонных Покрытий. *Ссиенсе Тиме*, (5 (29)), 259-264.
12. Bahodirxon o'g, S. M. R. (2022). Shahar Jamoat Transportidan Foydalanish Sifati Va Ishonchliligini Baholashda Xorijiy Tajriba. *ILM-FAN TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY QARASHLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR*, 255-258.
13. Djuraev, A., Zukhriddinov, A., Rajabov, O., & Kholmiraev, J. (2022, February). Development of design and substantiation of parameters of fiber material cleaner

- with a drum with combined pegs. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 981, No. 2, p. 022042). IOP Publishing.
14. Xolmirzaev, A. N. J., & Madraximov, A. (2018). Issiq iqlim sharoitida avtomobillarni ekspluatatsiya qilish.“.
  15. Маматова, Д., Дайдаров, Б., Сайидкулов, С., & Холмирзаев, Ж. (2021). Новый очиститель волокнистого материала от мелкого сора. Ин молодеж и наука: шаг к успеху (пп. 352-354).
  16. Набиев, М. Б., Гайназарова, К. И., Усмонов, И., & Холмирзаев, Ж. (2017). Разработка и исследование некоторых свойств пленок н-ПбТе, используемых в качестве термоэлектрических ветвей в чувствительных элементах. Ин Актуальные вопросы высшего профессионального образования (пп. 105-108).
  17. Тўхтабаев, М. А., Мамиров, У. Х., & Турғунов, З. Х. (2022). Жамоат транспортида йўловчи ташиш самарадорлиги. Механика и технология, (Спецвыпуск 2), 62-67.
  18. Турдалиев, В. М., Комилов, С. Р., Саидюсупов, М. Б. Ў., Акбаралиев, Х. Х. Ў., & Рахимбердиев, Д. Т. Ў. (2022). Ўқлараро масофаси ўзгарувчан занжирли узатма етакланувчи юлдузчасининг вертикал тебранишини тадқиқ этиш. Механика и технология, 3(8), 25-31.
  19. Kholmirzaev, J., Kuchkorov, I., & Kakhkharov, A. (2022). Determining The Need For Spare Parts For Special Vehicles Operating At Airports. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2(5), 208-211.
  20. Marufkhon, S. (2022). Foreign Experience of Assessing the Quality and Reliability of the Functioning of Urban Public Passenger Transport. Global Scientific Review, 7, 9-13.
  21. Kholmirzaev, J., Kuchkorov, I., & Kakhkharov, A. (2022). Complete assessment of the quality of the delivery of spare parts for the technical service of the vehicle fleet. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2(5), 212-215.
  22. Javlonbek, K., & Qodirjon, D. (2022). The Essence of Mechanical Losses and Their Size, Processes of Friction, Lubrication and Wear in Engine Assembly. Czech Journal of Multidisciplinary Innovations, 5, 18-22.
  23. Bahodirxon o'g, S. M. R. (2022). Shahar Transport Tizimlarining Tahlili. ILM-FAN TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY QARASHLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR, 259-262. Солиев, Р. Х., Бойдадаев, М. Б., Холмирзаев, Ж. З., & Мунаввархонов, з. т. (2021). химические реагенты и их влияние на

регулирование сроков схватывания порошковых композиционных материалов. механика ва технология илмий журналы, (1), 103.

24. Djuravich, D. A., Zakirjanovich, X. J., Maxsudovich, T. V., Gulomjanovich, A. I., & Adxamjonovich, Q. A. (2016). Definition of movement laws of winging and milling drums of the unit for processing of soil and crops of seeds. Science time, (5 (29)), 165-171.

